

VARUH ODNOsov
V VERIGI PRESKRBE S HRANO
Republika Slovenija

Dajmo priložnost slovenski hrani

Dr. Jože Podgoršek, Visoka šola za upravljanje podeželja Grm Novo mesto
Varuh odnosov v verigi preskrbe s hrano

Nekaj ščepcev podatkov o hrani

Zdravje nastaja v kontekstu vsakodnevnega življenja, tam, kjer ljudje živijo, se imajo radi, se igrajo in delajo (Ottawska deklaracija, 1986).

Kako varno hrano bomo uživali mi in naslednji rodovi?

ODVISNO OD NAS SAMIH – OD NAŠEGA ODNOSA DO HRANE KOT DOBRINE

Nekaj ščepcev podatkov o hrani

Tabela 1: Proizvodnja kmetijskih proizvodov¹⁾²⁾, Slovenija

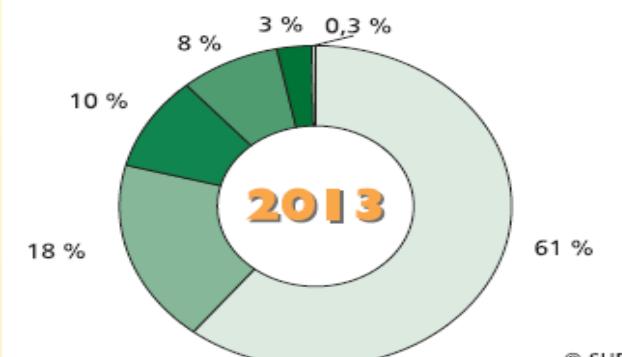
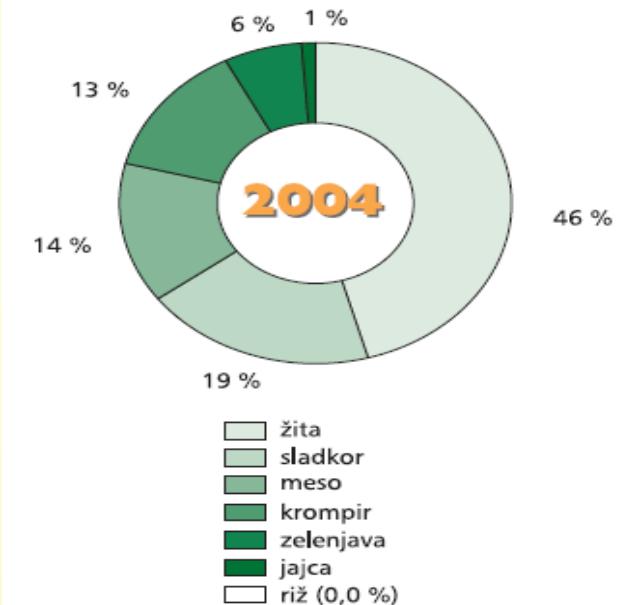
	SKUPAJ	Žita	Meso	Jajca	Krompir	Zelenjava	Sladkor	Riž	1.000 t
2004	1.276,9	583,2	180,8	14,5	171,5	82,1	244,7	0,1	
2005	1.295,1	576,3	172,0	14,3	144,7	87,6	300,1	0,1	
2006	1.165,3	493,6	166,7	15,8	107,0	78,8	303,3	0,1	
2007	926,0	531,9	176,8	19,3	131,1	65,2	1,5	0,2	
2008	959,2	579,6	177,8	21,5	100,3	78,2	1,6	0,2	
2009	902,5	532,8	158,9	21,6	103,4	83,9	1,9	0,0	
2010	914,9	568,9	161,7	21,4	101,2	60,0	1,7	0,0	
2011	961,7	607,8	155,7	22,2	96,2	77,3	2,5	0,0	
2012	898,1	576,4	151,2	19,4	79,3	70,8	1,0	0,0	
2013	753,4	457,3	138,7	21,5	62,2	71,3	2,4	0,0	

1) Proizvodnja vključuje količine osnovnih in predelanih proizvodov.

2) Proizvodnja sladkorja po letu 2007 vključuje beli sladkor in med, ne pa tudi sladkorne pese.

Vira: SURS, KIS

Grafikon 1: Strukturi proizvodnje kmetijskih proizvodov¹⁾, Slovenija

1) Seštevka vrednosti izjemoma ne prikazuje vrednosti 100.

Vira: SURS, KIS

Nekaj ščepcev podatkov o hrani

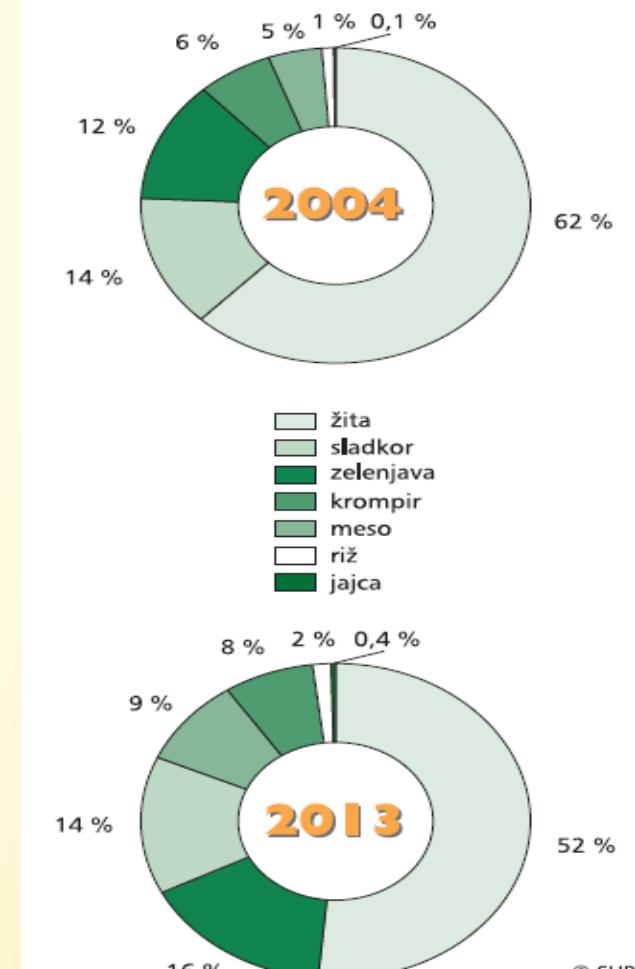
Tabela 2: Uvoz kmetijskih proizvodov¹⁾, Slovenija

	SKUPAJ	Žita	Meso	Jajca	Krompir	Zelenjava	Sladkor	Riž	1.000 t
2004	897,0	557,7	40,1	1,2	56,3	111,2	121,6	8,9	
2005	879,0	444,1	49,8	2,3	45,9	112,8	214,3	9,8	
2006	920,3	546,2	57,8	2,3	64,3	131,9	107,5	10,3	
2007	909,7	552,7	61,2	2,7	67,4	137,6	77,2	10,9	
2008	868,2	470,2	71,1	3,0	65,3	152,4	95,1	11,1	
2009	845,4	422,9	77,5	3,5	65,2	150,6	115,3	10,4	
2010	854,5	428,5	81,1	3,7	63,9	152,1	111,6	13,6	
2011	974,0	510,3	82,4	3,2	69,9	147,1	146,6	14,5	
2012	867,4	414,7	84,9	3,4	66,8	149,6	133,9	14,1	
2013	954,7	492,4	86,5	3,5	74,3	153,2	130,4	14,4	

1) Uvoz vključuje količine osnovnih in predelanih proizvodov.

Vira: SURS, KIS

Grafikon 2: Strukturi uvoza kmetijskih proizvodov¹⁾, Slovenija

1) Seštevka vrednosti izjemoma ne prikazujejo vrednosti 100.

Vira: SURS, KIS

© SURS

Nekaj ščepcev podatkov o hrani

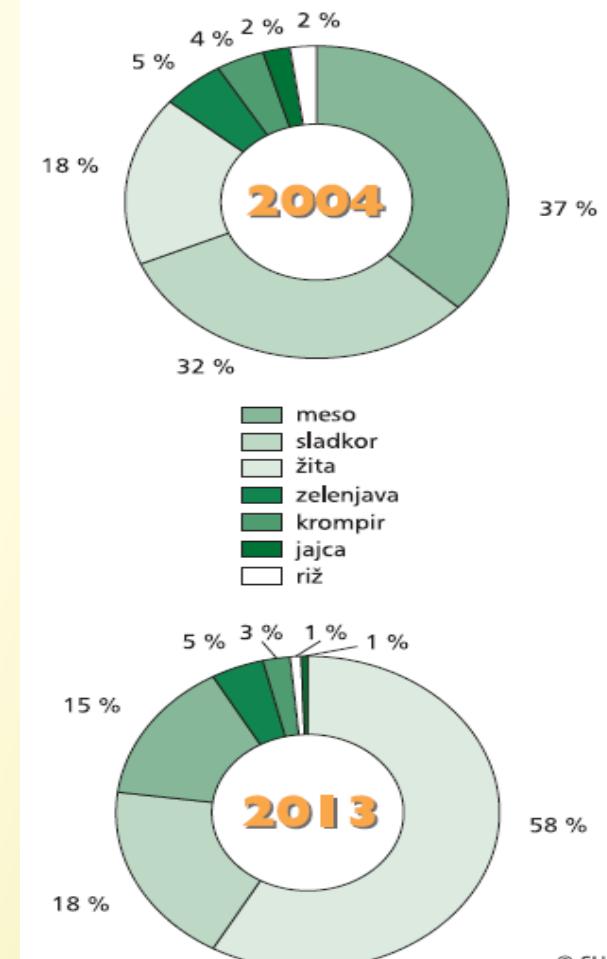
Tabela 3: Izvoz kmetijskih proizvodov¹⁾, Slovenija

	SKUPAJ	Žita	Meso	Jajca	Krompir	Zelenjava	Sladkor	Riž	1.000 t
2004	72,7	12,8	26,7	1,7	3,0	3,8	23,1	1,6	
2005	126,3	31,5	28,4	1,4	5,8	5,5	52,1	1,6	
2006	157,2	52,3	29,8	1,7	4,7	6,7	60,1	1,9	
2007	129,7	37,1	33,6	1,7	3,3	9,8	42,1	2,1	
2008	145,1	62,6	38,0	2,0	2,9	13,5	26,0	0,1	
2009	173,7	104,8	35,5	1,9	2,5	10,4	17,0	1,6	
2010	253,9	147,1	41,0	2,0	5,6	13,1	42,1	3,0	
2011	249,7	132,0	41,5	2,3	14,9	12,8	43,8	2,4	
2012	316,6	199,1	40,6	1,8	8,1	12,4	52,0	2,6	
2013	295,3	171,1	43,7	1,5	8,2	13,9	54,4	2,5	

1) Izvoz vključuje količine osnovnih in predelanih proizvodov.

Vira: SURS, KIS

Grafikon 3: Strukturi izvoza kmetijskih proizvodov¹⁾, Slovenija

1) Seštevek vrednosti za leto 2013 izjemoma ne prikazuje vrednosti 100.

Vira: SURS, KIS

Nekaj ščepcev podatkov o hrani

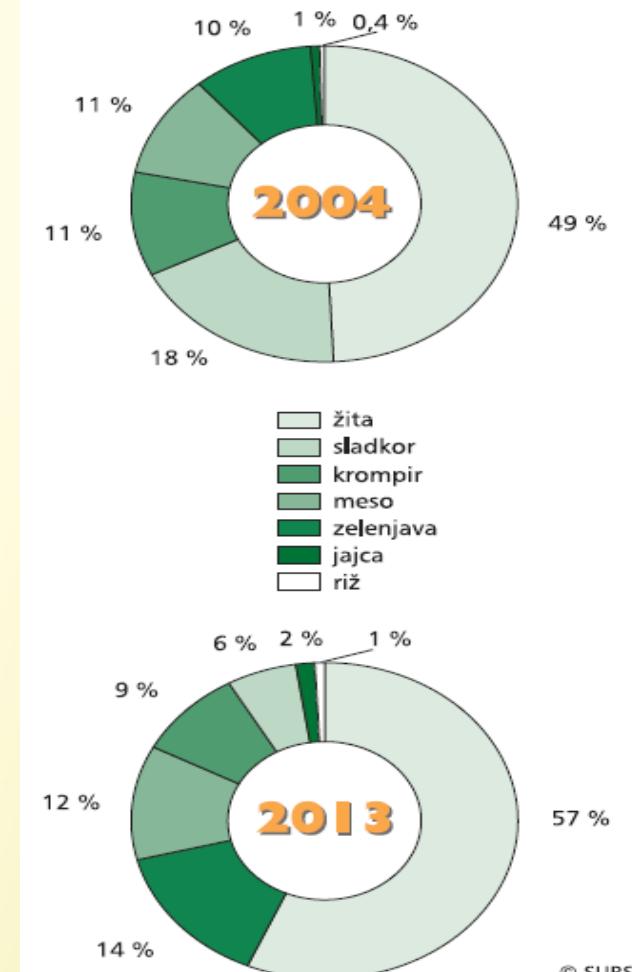
Tabela 4: Potrošnja kmetijskih proizvodov¹⁾, Slovenija

	SKUPAJ	Žita	Meso	Jajca	Krompir	Zelenjava	Sladkor	Riž	1.000 t
2004	1.872,9	922,0	196,9	14,1	199,3	189,4	343,9	7,3	
2005	2.040,6	960,0	194,7	15,2	195,3	194,9	472,3	8,2	
2006	1.944,7	986,2	189,2	16,3	178,8	204,0	361,8	8,4	
2007	1.661,3	992,7	191,2	20,3	186,2	193,1	68,8	9,0	
2008	1.606,5	912,3	195,5	22,6	174,6	217,1	75,6	8,8	
2009	1.634,4	941,2	192,3	23,2	164,7	224,1	80,1	8,8	
2010	1.672,8	1.005,9	192,0	23,1	160,9	199,1	81,2	10,6	
2011	1.523,5	855,0	183,8	23,0	152,8	211,7	85,1	12,1	
2012	1.470,6	820,8	181,3	21,0	143,9	207,9	84,3	11,4	
2013	1.469,1	835,5	169,3	23,5	134,3	210,6	84,0	11,9	

1) Potrošnja vključuje količino osnovnih in predelanih proizvodov.

Vira: SURS, KIS

Grafikon 4: Strukturi potrošnje kmetijskih proizvodov¹⁾, Slovenija

1) Seštevka vrednosti izjemoma ne prikazuje vrednosti 100.

Vira: SURS, KIS

Nekaj ščepcev podatkov o hrani

Grafikon 10: Potrošnja kmetijskih proizvodov na prebivalca, Slovenija

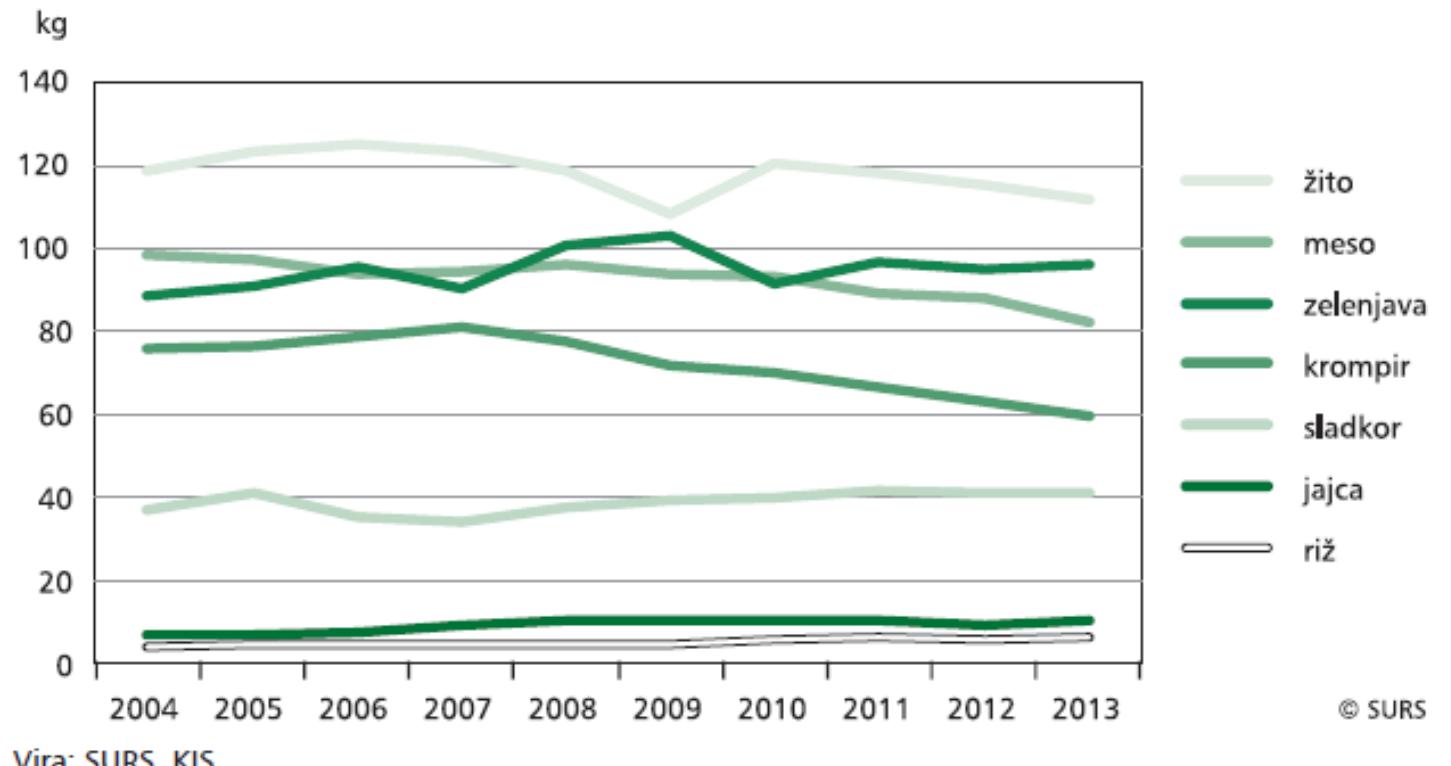

Tabela 7: Dnevna potrošnja kmetijskih proizvodov na prebivalca, Slovenija

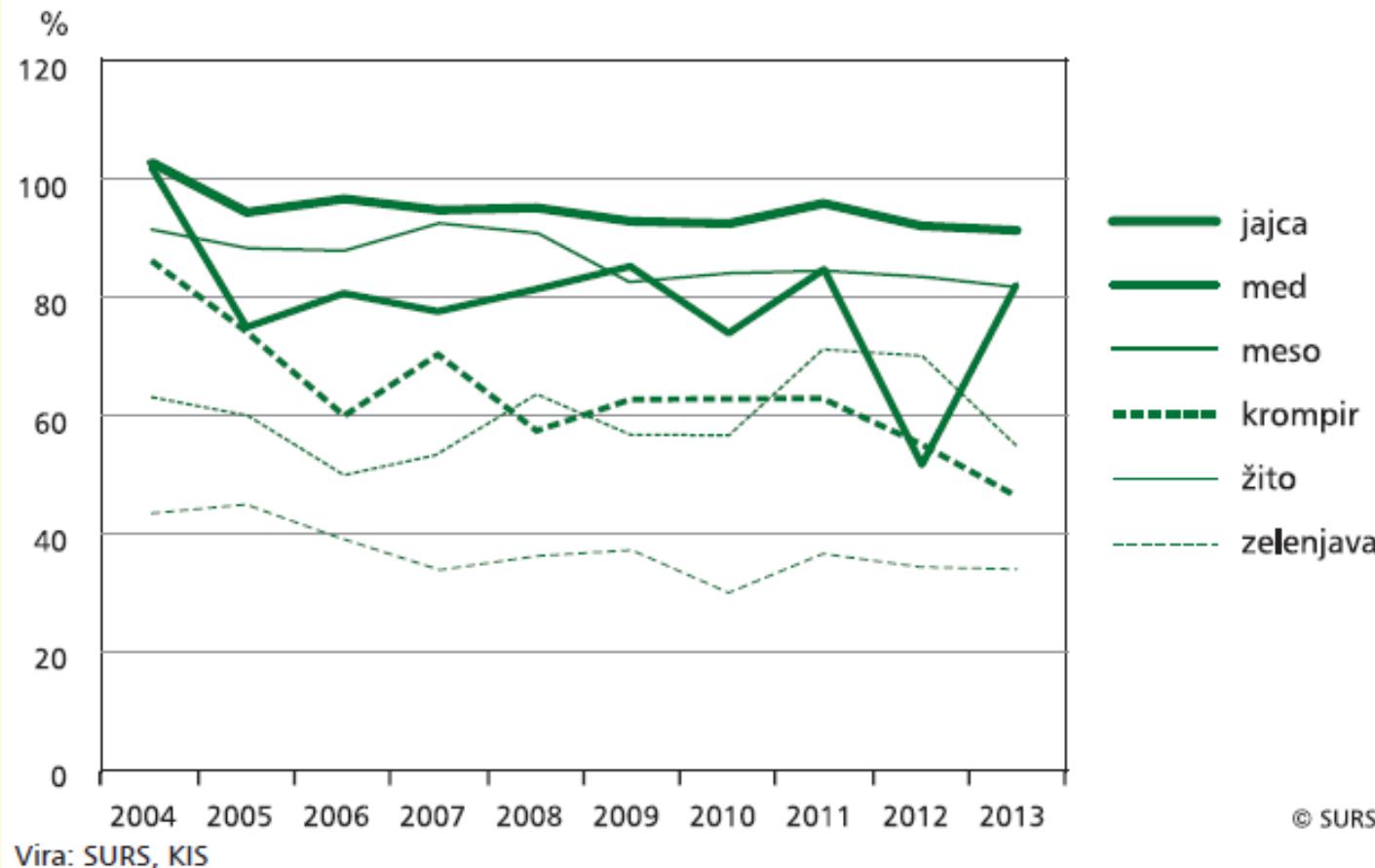
	2004	2013
Žito	0,327	0,308
Meso	0,270	0,225
Jajca	0,017	0,028
Krompir	0,208	0,163
Zelenjava	0,244	0,264
Beli sladkor in med	0,106	0,112

Vira: SURS, KIS

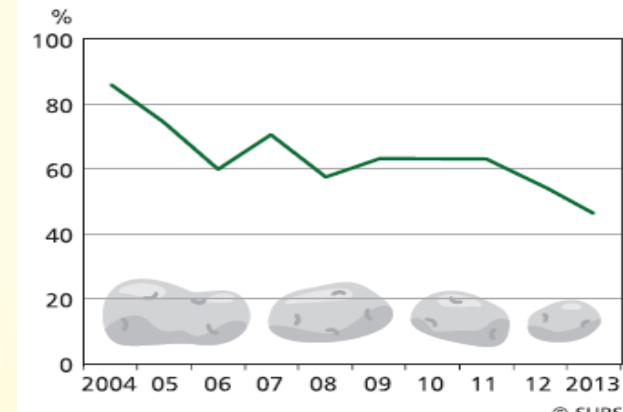

Nekaj ščepcev podatkov o hrani

Grafikon 6: Stopnja samooskrbe po vrstah kmetijskih proizvodov, Slovenija

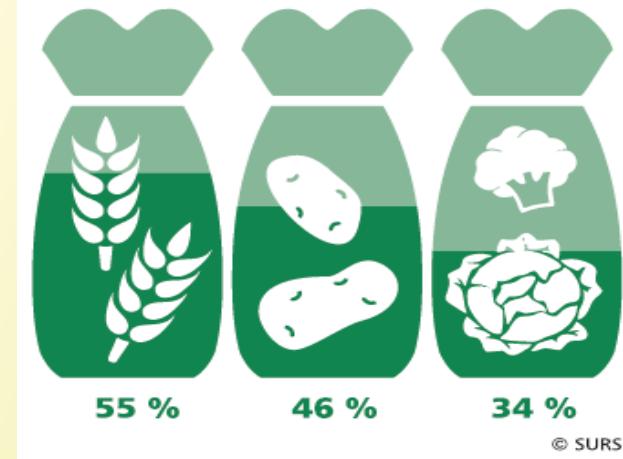

Grafikon 7: Stopnja samooskrbe s krompirjem, Slovenija

Vira: SURS, KIS

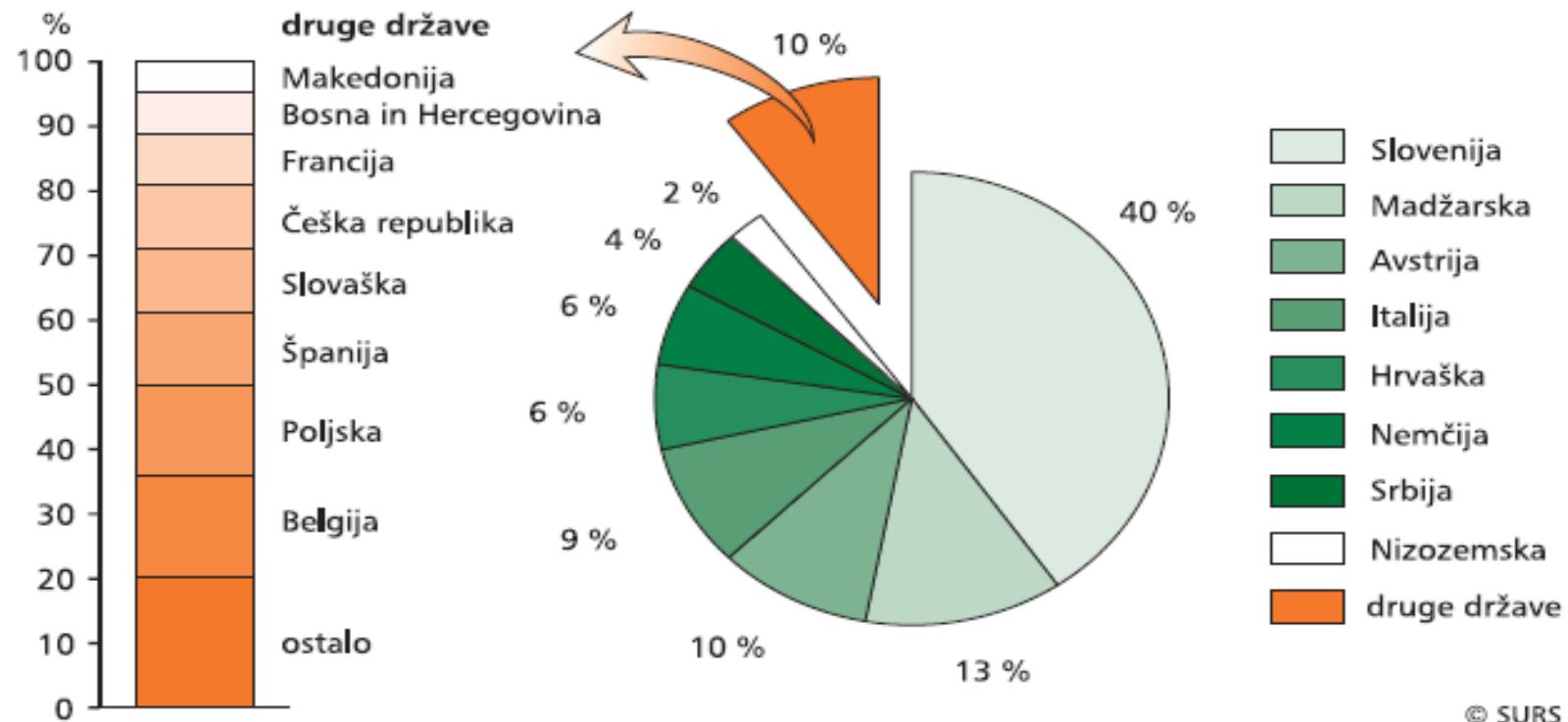
Infografika 1: Stopnje samooskrbe z žiti, krompirjem in zelenjavou, Slovenija, 2013

Vira: SURS, KIS

Nekaj ščepcev podatkov o hrani

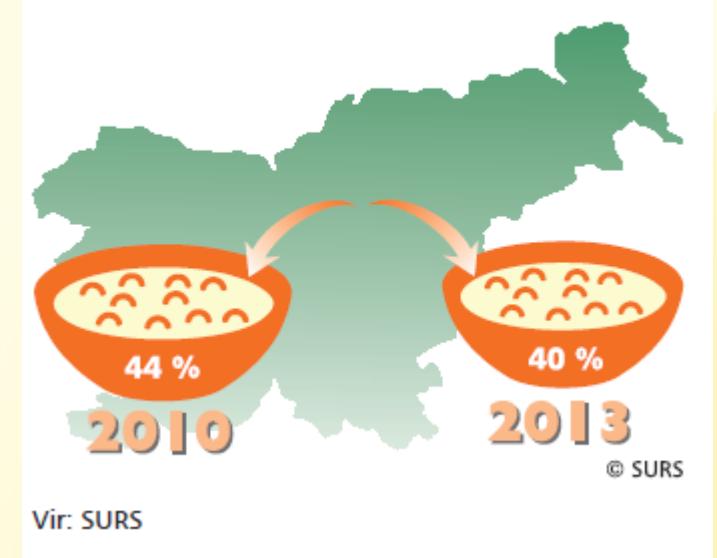
Grafikon 8: Izvor v Sloveniji potrošene hrane¹⁾, 2013

1) Hrana vključuje nabor kmetijskih proizvodov (meso, jajca, žita, krompir, zelenjava, sladkor in riž) v osnovni in predelani obliki.

Vir: SURS

Infografika 2: Delež potrošene hrane domačega izvora, Slovenija

Nekaj ščepcev podatkov o hrani

Infografika 3: Količina nastale odpadne hrane na prebivalca¹⁾, Slovenija

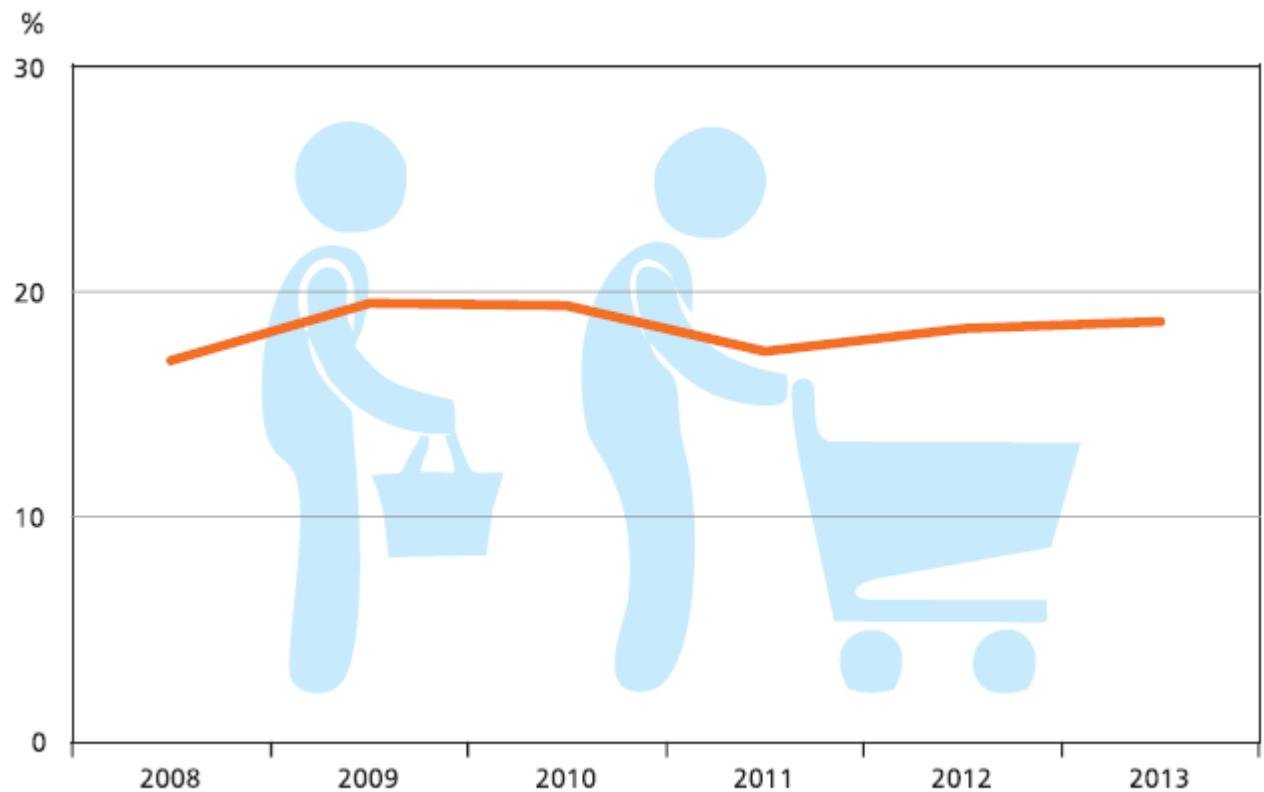
1) Preračun za leto 2013 je pripravljen na osnovi začasnih podatkov.

Viri: SURS, ARSO, MOP

Nekaj ščepcev podatkov o hrani

Grafikon 17: Delež prihodka od prodaje hrane v celotnem prihodku od prodaje blaga, Slovenija

Vir: SURS

Prihodek s prodajo hrane je bil v letu 2013 **nad 2 milijardi EUR!!**

Tabela 8: Višina v povprečju potrošenih denarnih sredstev gospodinjstev za nakup hrane, Slovenija

	Povprečno na gospodinjstvo	Povprečno na člana gospodinjstva
2004	2.282	838
2005	2.250	841
2006	2.295	866
2007	2.365	898
2008	2.590	1.001
2009	2.498	977
2010	2.569	1.016
2011
2012	2.472	985

... ni podatka

Vir: SURS

Nekaj ščepcev podatkov o hrani

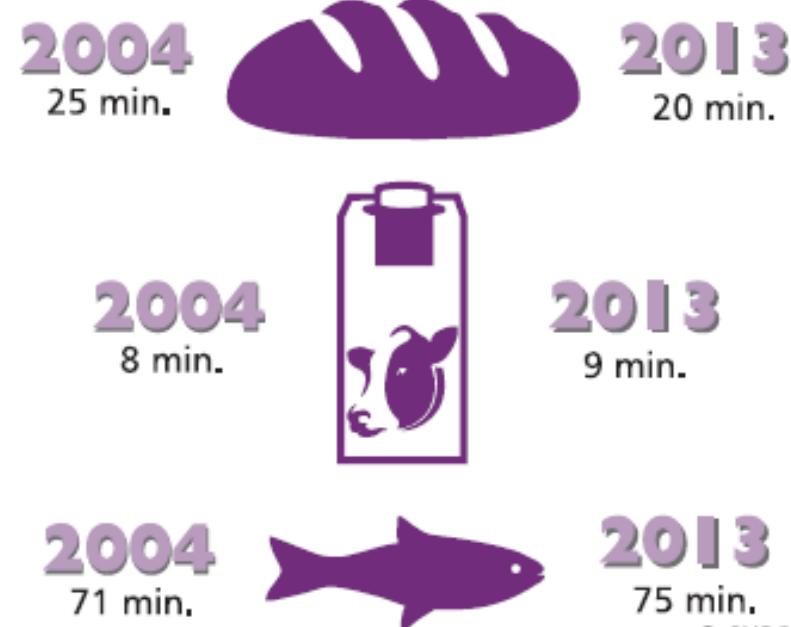
Za nakup kilograma črnega kruha in litra jedilnega olja smo v letu 2013 delali povprečno od 10 % do 20 % manj časa kot v letu 2004. V letu 2013 smo:

- za kilogram črnega kruha delali povprečno 20 minut
- za liter jedilnega olja pa 21 minut.

Za nakup kilograma svežih postrvi, jabolk, krompirja in endivije smo v letu 2013 delali povprečno od 6 % do 20 % več časa kot v letu 2004. V letu 2013 smo:

- za kilogram krompirja delali povprečno 8 minut,
- za liter svežega mleka povprečno 9 minut,
- za kilogram jabolk povprečno 14 minut,
- za kilogram svežih postrvi povprečno 1 uro in 15 minut.

Infografika 4: Delovni čas, potreben za nakup nekaterih izbranih živil, Slovenija

Vir: SURS

Varnost hrane

Ugotavljanje MRL (Maximum Residue Limit) v hrani!!

HRANA:

- Mikrobiološki parametri
 - E. Coli
 - Enterokoki
 - Pseudomonas Aeruginsa
 - Kolonije bakterij pri 22°C in 37°C
 - Virusi
 - Paraziti
- Kemijski parametri
- Indikatorski parametri

Varnost hrane

Ugotavljanje MRL (Maximum Residue Limit) v hrani!!

HRANA:

- Mikrobiološki parametri
- Kemijski parametri
 - spojine (akrilamid, antimon, cianid)
 - Težke kovine, kovine
 - Nitrati
 - Pesticidi
 - Azbest
- Indikatorski parametri

Varnost hrane

Ugotavljanje MRL (Maximum Residue Limit) v hrani!!

HRANA:

- Mikrobiološki parametri
- Kemijski parametri
- Indikatorski parametri
 - pH vrednost
 - Organski ogljik (v vodi)
 - EC vrednost
 - Okus
 - Vonj
 - Barva

Varnost hrane

Dovoljeni dodatki v hrani:

- Čim daljši rok trajanja (konzervansi)
- Čim lepši videz (barvila)
- Izvrstni okusi (sladila, ojačevalci okusa)
- Čim boljša uporabnost (stabilizatorji)

	VSI ADITIVI
	E100-E199 (66)
	barvila
	E200-E299 (57)
	konzervansi
	E300-E399 (76)
	antioksidanti
	E400-E499 (97)
	emulgatorji
	E500-E599 (70)
	sredstva proti zgoščevanju
	E600-E699 (22)
	ojačevalci okusa
	E900-E999 (67)
	sladila/glazure/dodatno
	E1000-E1599 (50)
	ostalo

NEVARNOST

Povzetek stanja pridelave in predelave hrane v Sloveniji

Posebnost slovenskega kmetijstva:

- Povprečna velikost kmetijskega gospodarstva: 6,6 ha kmetijskih površin
- Razdrobljene parcele
- Majhne parcele
- Oteženi pogoji kmetovanja (OMD)

Območja	Površina katastrskih občin (ha)	Delež skupne površine (%)	Kmetijska zemljišča v rabi (brez ostalih kmet. zemlj.)	
			Površina (000 ha)	Delež (%)
Hribovsko gorska območja	1.467.240	72,3	328	54,2
Druga OMD	81.200	4,0	23	3,8
Območja s posebnimi omejitvami	202.480	10,0	98	16,2
Skupaj OMD	1.750.920	86,3	449	74,2
Območja izven OMD	276.370	13,6	156	25,8
Slovenija	2.027.300	100,0	605	100,0

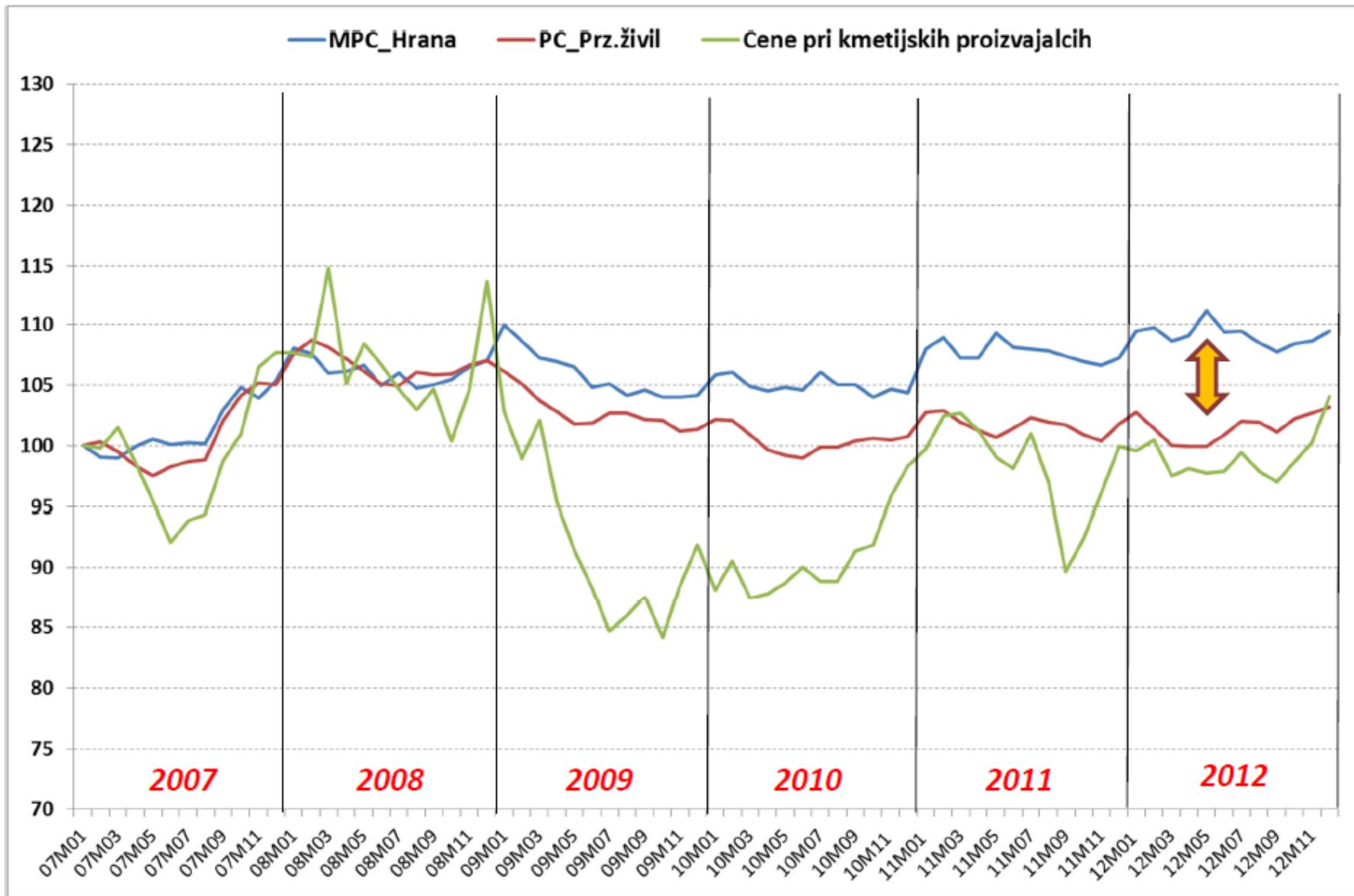

Gibanja cen v živilski verigi – Slovenija

Nihanja cen kmet. sur., MPC hrane realno rastejo, PC zaostajajo.

Realni indeks; 2007M01=100

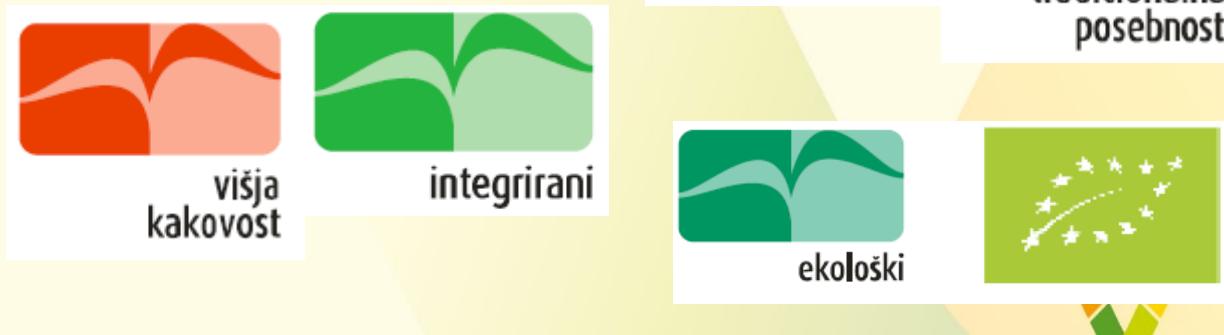
SURS, 2013

Pomen slovenskih oskrbovalnih verig s hrano

- V Sloveniji imamo kopico nacionalnih zaščitnih znakov

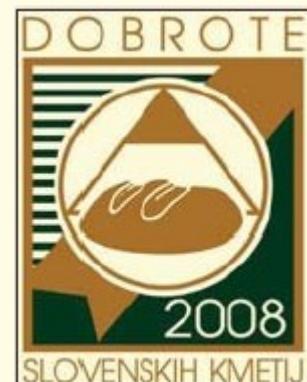
- Označba porekla
- Geografska označba
- Zajamčena tradicionalna posebnost
- Višja kakovost
- Integrirani kmetijski pridelki ali živila
- Ekološki kmetijski pridelki ali živila

Pomen slovenskih oskrbovalnih verig s hrano

- V Sloveniji imamo kopico zasebnih znakov kakovosti:

- Brez GSO,
- Pridelano v slovenski zemlji,
- Biodar (slovenski znak),
- Demeter (mednarodna znamka),
- Kupujem slovensko,
- Dobrote slovenskih kmetij,
- Varuje zdravje,

Pomen slovenskih oskrbovalnih verig s hrano

- Varnost hrane zagotavlja Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin:
 - Zdravstvena ustreznost živil po veterinarski zakonodaji,
 - Ovalni žig! – označuje zdravstveno ustreznost živil in skladnost z veljavno zakonodajo
 - POMEMBNO – označevanje vsake enote pakiranja!
 - Trenutno okoli 450 obratov pod nadzorom UVHVVR
 - Aktualne afere:
 - Antraks
 - Seznam pri mesarjih
 - Objava nečistih obratov pri peki kruha in gostinskih obratih
 - Čebelarji in med

Pomen slovenskih oskrbovalnih verig s hrano

- Pomen kratkih oskrbovalnih verig s hrano z vidika razvoja družbe:
 - **ohranjanje delovnih mest** (pridelava in predelava hrane v Sloveniji zaposluje 90.700 ljudi) in **odpiranje novih kvalitetnih delovnih mest** (dvig samooskrbe za 1 % v Sloveniji spodbudi 800 do 1000 novih delovnih mest),
 - **zmanjševanje potreb države po socialnih transferjih** za brezposelne in najrevnejše,
 - **povečana potrošnja repromateriala** za pridelavo in s tem več zbranega DDV-ja za državo,
 - **pospeševanje gospodarske rasti**,
 - **dvig kupne moči prebivalstva** in intenzivnejša potrošnja,
 - **ohranjanje poseljenosti podeželja** in **vzdrževane krajine**, kar spodbuja tudi razvoj drugih panog, predvsem turizma,
 - kratke prehranske verige imajo **nižji ogljični odtis**.

Pomen slovenskih oskrbovalnih verig s hrano

- Pomen kratkih oskrbovalnih verig s hrano z vidika kvalitete hrane:
 - je pridelana na podlagi **slovenskih standardov in normativov** (nitratna direktiva, obvezne analize tal ipd.),
 - slovenski pridelovalci imajo na razpolago manj FFS kot v drugih državah EU (za pridelovalce je to slabost, za potrošnika pa večja varnost),
 - kratke prehranske verige **zagotavljajo višjo notranjo kakovost hrane** (več vitaminov v svežem sadju in zelenjavni ipd.),
 - kratke prehranske verige **zagotavljajo večjo varnost živil** (zagotavljanje hladne verige, nezmrznjeno sveže meso ipd.).

Potencial javnih zavodov

- Območje Dolenjske in Bele krajine:
 - 35 vrtcev,
 - 52 osnovnih šol,
 - 6 srednjih šol,
 - 1 bolnišnica,
 - 7 domov za ostarele,
 - 2 dijaška domova,
 - 2 varstveno delovna centra,
 - 1 zapor.
- Preko 32.000 oseb!

Potencial javnih zavodov

- Območje Dolenjske in Bele krajine:

IZDELEK / PRIDELEK / LETNA PORABA NA REGIJO (t)	Dolenjska	Bela krajin	Kočevska	Posavje	SKUPAJ
Meso in mesni izdelki	679	702	224	134	1.739
Mleko in mlečni izdelki različnih vrst živali	1.008	189	147	219	1.563
Žita, moka in pekovski izdelki	1.254	108	99	138	1.598
Kokošja jajca (v 000)	1.482	88	105	137	1.812
Poljščine (Krompir)	813	81	82	113	1.089
Vrtnine	1.115	103	96	127	1.442
Sadje in izdelki iz sadja	4.242	142	162	229	4.776

Poraba hrane v javnih prehranskih obratih

Javni prehranski obrati:

- Vrtci
- Osnovne šole
- Srednje šole
- Bolnišnice
- Domovi za ostarele
- Zapori
- Drugi javni zavodi (vojašnice...)

Delež stroškov za prehrano:

Bolnišnica: 0,6 % od vseh odhodkov ali 1,87 % od vseh materialnih stroškov

Osnovna šola: 4,1 % od vseh odhodkov ali 24,5 % od stroškov materiala in storitev

Samo šolski sektor pripravi **630.000 obrokov dnevno** (prigrizki, malice, kosila)! Danes se prehranjuje **129.000 otrok dnevno** (pred 20 leti le 40.000 otrok)

Samo šolski sektor porabi **letno 120 milijonov EUR** za prehrano! Skupaj vsi zavodi porabijo **preko 240 milijonov EUR letno** le za prehrano!

Interes vsej pristojnih inštitucij je, da bi bila ta hrana **slovenskega porekla**.

Kar 52 % vseh srednjih šol ne kuha več lastnih obrokov – najame storitev.

Hvala za priložnost!!

